

Stara i nova shvaćanja

Čitav ljudski život splet je radosnih i žalosnih događaja. Kao što se u prirodi vječno izmjenjuje dan i noć, tako se u životu izmjenjuju uspjesi i nedaće, radosti i žalosti, burni i mirni dani. Iako svi to znamo, nitko ne zna, što nam donosi budućnost: hoće li nas ogrijati sunce, ili će nam već najbliži čas domijeti kakvu neugodnost. Budućnost je uvijek bila tajanstvena, nepoznata, a čovjeka nikad nije napuštala želja da proдре u njezine tajne. On je pronašao stotine znamenja i načina u nastojanju da dozna šta mu nosi sutrašnjica. Od pradavnih vremena tražio je predskazatelje oko sebe, pa i u svemiru.

I u našoj okolini može se pokatkad čuti uzrečica: »Kaj si morem ja, bogec pomoći, kad nesem pod srećnom zvezdom rođeni«, ili opet: »Njemu dobro ide, pod srećnom se zvezdom rodil«.

Takve tvrdnje danas su više uobičajene fraze, negoli pravo vjerovanje, ali u davno doba čvrsto se vjerovalo da nam je životni put zapisan među zvijezdama i da svaki čovjek ima svoju zvijezdu. Naveče, za vednih noći, kad se dobro vidi svijetli trag meteora, ljudi bi tvrdili da padaju zvijezde i često bi uzdahnuli: »Bog zna čija je zvezda vgasla« — drugim riječima: »Tko bi znao kome se ovaj čas rastati sa svijetom.«

Divno noćno nebo s milijunima sjajnih zvijezda i zvjezdica bilo je vječni predmet promatranja i divljenja — i znak dobrih i loših znamenja.

Naročitu pažnju privlačila je uvijek zvijezda repatica. Kad bi se ona pojavila ljudi su bili duboko uvjereni da će biti rata. Osobiti strah zavladao je u svijetu, pa i u Podravini, kad se 1858. godine pojavila repatica neobične veličine. (Bio je to Donatov komet). Suvremene vijesti govore da je glava tog kometa bila neobično velika... »veličine mjeseca kad izlazi, a repatu, gledan sa Zemlje« do tri metra dugačak — piše u kronici ludbreške pučke škole. Taj svemirski putnik blistao je na svodu nebeskom cijeli mjesec kolovoz i rujan — i bio je glavni predmet razgovora i zloslutnih nagađanja.

Svijet su već prije zbunile razne novinske vijesti u kojima se moglo čitati i to da dolazi kraj svijeta. Ogromni komet juri prema našoj planeti — i može se očekivati strašni sudar u kojem će naša majčica Zemlja biti smrvljena. Opisujući tadašnje raspoloženje naroda, kroničar dodaje: »Ovaj put su se astronomi prevarili«, pa se prema tome može zaključiti da niti neki svjetski učenjaci nisu bili pošteđeni zlih slutnja. Kako vidimo, Zemlja je nastavila svoju

vrtanju u svemiru, a repatica je nestala s vidika i izgubila se u beskrajnim prostorima. Ipak nije bilo moguće narodu izbiti iz glave prastaro vjerovanje da će naskoro doći do rata. Ovaj put se to — slučajno, tako i dogodilo.

U to vrijeme austrijski car (koji je ujedno i kralj hrvatski) vladao je velikim dijelom sjeverne Italije. Talijanski rodoljubi počeli su borbu za oslobođenje od — austrijske vlasti, a caru Franji Josipu I nije bilo niti na kraj pameti da se odrekne lijepih i bogatih pokrajina talijanskih. Počeo je skupljati vojsku po cijeloj svojoj državi. I po Podravini hodali su agenti i vojne komisije vrbujući mlade ljude za rat protiv Talijana. »Javilo se mnogo mladih ljudi, osobito onih koji nikakvog zanimanja nemaju«, zapisao je ludbreški učitelj Anton Feržić u svoj »Ljetopis«.

Nije to nikakvo čudo što je tada bilo mnogo ljudi bez zanimanja. Tek prije deset godina oslobođeni su kmetovi. Mnogi članovi obiteljskih zajednica teže da se oslobode discipline i zajedničkog života. Osim toga još živi uvjerenje da je rat gospodsko zanimanje, zato se javljaju u vojsku mnogi želiri, bezemljaši da se uhljebe.

Vojska je poslana u Italiju, rat izgubljen. Mnogi naši ljudi su pali, mnogi osakaćeni, a sve u borbi za tuđe interese, na vlastitu štetu. Nakon te katastrofe nitko više nije mogao izbiti narodu iz glave staro vjerovanje o tome da je repatica nepogrešivi vjesnik oružanih sukoba. Ne samo to. Ona naviješta kugu, glad, pa i smrt vladara. O tome postoje i pismena svjedočanstva. Na primjer u »Kroniki sveta vekov«, koju je u XVIII stoljeću izdao »jeden pater reda ježuvitanskoga« stoji i ovo: »1654. Vumerl je Ferdinand četerti, Rimski, Vugerski i Češki kral, čiju smert znamenovala je repata Zvezda.« No, nije to jedini zapis te vrste u povijesti čovječanstva. Ima ih mnogo.

I drugi vijesnik rata i teških vremena javlja se na nebeskom svodu. To je polarna svjetlost. Ona se u našim zemljopisnim širinama javlja najviše dva, tri puta u sto godina. Tada se noć pretvara u dan. Nebo se blista u jarkim valovima ljubičaste, modrikaste, rumene svjetlosti — i budući da je to nešto neobično, nesvakidašnje, nešto što čovjek naših zemljopisnih širina jednom ili možda najviše dvaput u životu vidi, zaključio je narod da se ta neobična pojava ne javlja uzalud. Zadnji put vidila se kod nas polarna svjetlost 1940. godine, na sam Uskrs. Ali tada je malo zakasnila, Drugi svjetski rat počeo je u prethodnoj (1939) godini. Ipak ni tada strah nije izostao.

I druge dobre i loše vijesti mogli su praznovjerni pročitati na nebeskom svodu. Trebalo je samo promotriti prvu dugu koja bi se pojavila tokom tekuće kalendarske godine. Njezine tri boje: crvena, bijela i zelena imale su posebno značenje. Ako je prevladavala bijela boja, značilo je: bit će obilje žita, crvena je označivala urod vina, a po zelenoj se moglo prosuditi hoće li biti obilje ili nestašica trave.

Duga je imala čudnovatu moć: žensko čeljade koje bi željelo promijeniti spol, trebalo se provući ispod duge. Uspije li u tome, od djevojke u tili čas postaje mladić.

Što se tiče mjeseca, i on ima neobičnu moć. Kad se mladač prvi put pojavi, treba imati samo koji novčić uza se u džepu, pa da novci do kraja mjeseca doteku... Mjesec smjestila je bujna mašta grešne prarodilje Adama i Evu. U njegovim šarama ovjekovječeni su u momentu kad skidaju zabranjenu jabuku sa stabla... To se lijepo vidi na punom mjesecu.

Psovati Sunce, Mjesec, zvijezde smatralo se velikim prekršajem od pradavnih vremena, od doba kad su ova nebeska tijela smatrana božanstvima...

Ostaci prehistorijskih vjerovanja mogu se nazreti i u personifikaciji ognja. Kad se u peći potpale sirova drva čije se neko čudno čištanje kao cvilenje, što nastaje izlaženjem vodene pare. »Ognjec se plače, sigurno je gladen« — govornici bi praznovjerni bacajući mrvice kruha u vatru.

Narodna mitologija ima i svojega vatrenog sveca. To je sveti Ilija. Od vremena do vremena vozi se on na teškim kolima među gustim oblacima, baca na zemlju munje, te tučom i gromovima uništava ljudsku muku. Smiriti ga može samo nevino dijete i to tako da izađe pod vedro nebo, uzme tri zrna grada, prekriži ih i jedno po jedno proguta. Nakon toga ceremonijala oluja prestaje i nebo će se razvedriti.

Ali nisu naši stari uvijek imali oči uprte u visine. Našli, su oni sebi proroke i na ovoj crnoj zemlji, pa i takve koji često lebde između neba i zemlje. Bile su to u prvome redu razne ptice koje još i danas imaju posebno mjesto u životinjskom svijetu.

Svi mi znamo kako nestrpljivo naši seoski mališani očekuju prve lastavice i kolika je to radost kad se pojave ti mali putnici. Ako slučajno koje gnijezdo ostaše prazno, djeca će zabrinuto pitati: »Kaj se dogodilo našim lastavicama? Zakaj jih nega?«, a starije osobe dobro se sjećaju da se nekada govorilo: »Lastavica je vmrla«, ili: »Lastavice su pomrle«. Još nedavno seoska su djeca mrtvoj lastavici priređivala »svečani« sprovod, a grob bi joj okitili cvijećem. U Podravini i najstrastveniji ptičari puštaju te lijepe ptičice na miru. One su simbol kućnog mira baš kao u praslavensko doba kad je lastavica bila sveta ptica. Još nedavno smatralo se lošim znakom ako bi lastavice napustile staro gnijezdo.

Još gori znak bio bi kad bi se čuk uselio u dimnjak ili pod krov koje stare kuće. Ta lijepa i korisna ptica smatrana je vjesnikom smrti. Narod ju zove »pustač« i još nije izumrlo prastaro vjerovanje da on mami dušu iz čovjeka. Ako se slučajno, gdje god začuje klik pustača praznovjerni odmah pitaju: »Tko je u selu bolestan?« — i nagađaju tko li bi mogao biti prvi kandidat smrti. Nije to baš ni tako neobično, jer pustač uporno ponavlja svoj: »Puust! Puust!« — a to znači: ostat će dom pust. Ovo vjerovanje prenosilo se od koljena na koljeno sve do naših dana.

Da je uistinu tako potvrđuje događaj koji se nedavno zbilo u jednom našem selu.

Razbolio se neki »vinski brat« i legao u krevet. Nije bio njegov običaj da po danu spava, zato je njegova brižna životna družica bila ozbiljno zabrinuta i duboko uvjeren da je njezin Miška teško i ozbiljno bolestan. U to eto i potvrde za to: na velikom, krošnjatom orahu ispred kuće pojavio se čuk — pustač — vjesnik smrti. U pô bijela dana počeo on pustati, a to je jako zabrinulo praznovjernu ženu. Dozove ona sineka, otvori prozor i reče: »Fracek! Zemi kamen i zgodi toga vraga! Znaš da ti je japa betežen. Bu ti ga zapustal.«

Dobro dijete, Francek, pograbi podebeli kamen, metne ga u pračku i zavitla zrakom. Ali kamen ne pogodi cilj, već se odbije od stabla i tresne u prozorsko okno.

Od nenadanog treska probudio se »na smrt osuđeni« skočio iz kreveta i stao grditi ženu, »tu prokletu babu od koje niti v grobu ne bu imel mira.«

Usput budi rečeno da je taj »kandidat skore smrti« poživio još nekoliko godina u dobrome zdravlju, dok ga konačno nije ubilo vino i rakija.

A što se tiče čuka valja spomenuti da on nije jedina ptica-zlokobnica. Crna žuna, na primjer, vrlo određita otkucava po stablu zadnje časove. U tim otkucanjima praznovjerni su našli ova obavještenja: »Čekaj, čekaj, ne buš dugo!« — ili kraće: »Već si gotov! Već si gotov!« Prema prastarom vjerovanju u taj rod spada isto tako gavran i vrana, samo što oni najveštaju materijalne gubitke, te lijepo jasno i glasno govore da će biti kvar.

Najveće zlo stići će kuću u kojoj pijetao »snese jaje.« Da bi se izbjegla katastrofa, praznovjerni su izmislili čitav mali ceremonijal. Glava kuće izlazi na dvorište, okrene se tako da leđima zaklanja ulaz (da ne bi ušla nesreća), triput pljune na jajašce, triput lijevo, triput desno — i svom snagom baci taj neželjeni artikl natraške preko vlastitog krova. U tom času domaćica mora zlokobnom pjetlu prerezati vrat. I tko bi znao koliko je pijetlova na taj način izgubilo život, samo zato što po neka koka nije imala dovoljno materijala za normalno jaje.

Ovo vjerovanje o zlokobnom pijetlu ima svoj korijen u praslavenskoj starini. Poljski pisac Osendovski u knjizi Neues Rubland (Neues

Rusland) opisuje žrtvovanje pijetla u vrijeme I svjetskog rata kojemu je i on sam prisustvovao. Dogodilo se to 1917. u jednom bjeloruskom selu. Kad su se ratnim nevoljama pridružile poplave i pošasti, seljaci su u šumi načinili ogromnu lomaču. U noći pošla je dugačka povorka prateći žreca koji je nosio pijetla u šumu — i tu je jadna žrtva spaljena na lomači u čast Perkunu...

U Podravini se na Perkuna, (našeg Peruna) davno, davno zaboravilo, zato je takva žrtva obično svršavala kao pečenka na stolu domaćina.

Loši je znak kad kokoš kukuriče. Doduše, nije to pravo kukurikanje, već neki slični, za kokoš neprirodni glas, što nastaje kad joj zrno žita zađe u dušnik. I takva kokoš osuđena je redovito na smrt.

Kad u čijem dvorištu zakrešti svraka, stići će pismo, a budući da je svraka crnobijela, vijesti mogu biti radosne, ali isto tako, pokatkad, i tragične.

Čeznju ljudskog srca za srećom znali su u starije doba vrlo vješto iskorištavati razni probisvijeti. Od sajma do sajma, od prošteništa do prošteništa, nosili bi izvježbanu papigu, koja bi — iz kutije svojega gospodara vadila ceduljice i predavala ih kupcima. Tu su oni mogli pročitati sve što im srce želi. Tekstovi su obećavali sreću u ljubavi, uspjeh u poslovanju, dug život — i sve ono što može izazvati san o sreći. Takve ceduljice naši su ljudi nazivali planete...

Što se tiče zaljubljenih oni su mogli dobiti neka obavještenja i od malog kukca, božje ovčice. Tu malu »pikastu božju kravčicu djevojke bi uzele na dlan lijeve ruke i čekale da poleti. Na koju stranu svijeta bi skrenula, odanle će doći mladoženja.

Božja kravčica, lastavica, zelena žabica gatalinka, pčela i lastavica uživale su posebni status u životinjskom svijetu Podravine. Njih je grijeh ubiti. Za čudo, njima su praznovjerni dodali još i kućnu zmiju — i to onu koja bi se nastanila pod pocekom, (dugačkom hrastovom gredom na kojoj je stajao zid kuće). Oko, drvenih i pleternih podravskih zgrada obično bi se zadržavale bjelouške — i tako od te praznovjere nije bilo ni štete, ni koristi.

Kod nas, u Podravini se često može čuti poslovice: »Čuva kak kača noge«, ili »Skriva kak kača noge«. Dakle, narod zna da po gdjejoja zmija ima noge, ali isto tako čvrsto vjeruje da će ljuto nastradati čovjek koji slučajno nabasa na takvu jedinku. Vjeruje se da zmija uvlači svoje nožice i skriva ih u truhlu. Primjerci kod kojih se javljaju ostaci nekadašnjih ekstremista rijetko se vide — i budući da je to izuzetna pojava, nije mogla ostati bez zlih slutnja, pogotovo zato što se tu radi o životinji od koje čovjek ima neki praiskonski strah...

Strah u kosti moglo je zabiti i obično zavijanje psa. Tada bi se odmah počelo nagađati koji li se to pokojnik vraća u svoj zemaljski dom. Razumljivo, biti će to mlada mati koja ne može

prežaliti dijete u koljevci, ili pokojni otac koji je pao na bojištu, ali nekoji »su vidjeli«, i po gdjejojeg grešnika koji nema mira na onem svetu.

I tako bezazleni stvor kao što je žaba igrao je veliku ulogu u narodnom vjerovanju. U obzir su uzete dvije vrste: mala zelenčica gatalinka i velika žaba krastača. Zelenčica prosi kišu. Kad bi se na kojem drvetu začulo njezino reganje, govorilo se: »Bu dežda, žabica rega«, — i žabica je mogla mirno regati«. Nitko ju nije dirao.

Sasvim drugačije postupalo se s jadnom krastačom. Vjerovalo se »da se coprnica pretvara u krastaču« — i teško si ga jadnoj žabi ako bi se zatekla u štali gdje kravama ponestaje mlijeka. Po pravilu trebalo ju je vilama probosti.

Krivac za neki neuspjeh može biti i obični maćak, ako nekome presiječe put! Tada se treba okrenuti na lijevoj nozi, triput pljunuti u pravcu odakle je čovjek došao — i put se može mirno nastaviti.

Tko želi da mu posao uspije, mora paziti da idući na put ne bi sreo ženu prije negoli muškarca. Dođe li mu muški prvi u susret, bit će sve uredu, dapače, bit će sreće.

Ali sreća je rijetki gost u ljudskome vijeku. Mnogo više je teških časova, a naši Podravci lijepo kažu: »Zlo ne treba zvati, ono i samo dojde«. Najveće zlo je svakako bolest. Teška groznica se na primjer u ludbreškom kraju zove »velika nevola«. Taj isti izraz upotrebljava se i za padavicu. I »nevole« se moći riješiti na vrlo jednostavan način. Bolesnik zajaše metlu, pojuri do prvog raskršća, vraća se u trku kući i popne se na šljivu. Drvo mora snažno tresti, a usput treba govoriti: »Neš me tresel, (misli se beteg (bolest), nem te nesel, neš me tresti, niti jesti.« Tko je prvi izmislio taj recept, teško je reći. Takvo se »liječenje« prakticiralo samo u dva sela ludbreške općine, i nije mi poznato gdje mu je izvor. Slavenska starina ga ne pozna, a danas nije više nigdje aktualno. Tu tešku zabludu vrijeme je pregazilo, ali još u vrijeme II svjetskog rata moglo se vidjeti takve bijednike gdje jašu na metli. (O tome govori i zagrebački Medicinski vjesnik 1942).

I u drugom slučaju metla je igrala veliku ulogu — i to ona od brezova šiblja. Na njoj vještice svake noći jašu na Ivančicu, svakako, ne bez razloga. »Tam plešu z vrage od pol noći do zorje, dok ne vgasne zadnja zvezda«. A coprnica se pozna po bradavici na nosu. Ona uvijek ima punu kuću svega, a kako i ne bi, »kad na vojku doji tuđe krave.« To vjerovanje dugo se zadržalo u narodu. — I dok mladi, napredniji, ističu da »krava na lampe doji« (tj. ako se dobro hrani, dati će više mlijeka), tu i tamo naći će se po koja praznovjerna starica od koje možemo čuti po prilici ovakvu izjavu: »Ovu susedu Maru najraši bi v zemlu zabila. Ona ždere naše mleko. Té, puklavi vrag na vojku doji našu Lisu.«... U staro doba neki su pokušavali doznati koje žene su coprnice. Za tu svrhu najbolje sredstvo je »lucinski stolec«, a trebao se

izrađivati po ovim pravilima: prva noga izrađuje se na dan svete Barbare (4. XII), druga na Mikulinje (6. XII), treća na Lucinje (13. XII). Ploča se počela izrađivati na dan svete Lucije — ali se radilo na njoj svaki dan pomalo, tako da se stolica istom na Badnjak mogla staviti. 24. XII, u pola noći trebalo je odnijeti »lucinjski stolac« na ponoćku, stati na nj i kroz prozor gledati u crkvu. Vještice se moglo prepoznati po tome, što su se svima vidjele gole stražnjice...

U narodu je do današnjeg dana ostala uzrečica: »Dela kak lucinskoga stolca«. To se govori, ako netko odugovlači neki posao. Međutim lov na vještice pomoću takvog rekvizita spada u daleku prošlost.

Ostao je u uporabi samo Lucinjski kalendar, iako se on mnogo puta pokazao netočnim. Godine 1980. vidjela sam ga u Ludbreškom-Sigecu, a sastavile su ga žene same. Počevši od dana svete Lucije (13. XII) do Božića (25. XII), one su svaki dan zapisivale kakvo je bilo vrijeme. Ako je prvi dan bilo oborina, siječanji iduće godine bit će vlažan. Ako je drugog dana sjalo sunce, veljača će biti suho, i tako redom. Svaki dan označavao je po jedan mjesec.

Kakvo će biti vrijeme moglo se prosuditi barem za četrdeset dana unaprijed — i to po vremenskim prilikama na Dan četrdeset mučenika (10. III). Zažara na večernjem nebu nepogrešivi je predkazatelj sutrašnje kiše. O tome govori poslovice: »Zlatni večer, poscano jutro«, koja bi se često upotrebljavala i u prenesenom smislu kad bi se nekog htjelo opomenuti na oprez.

Od kalendarskih dana važnu ulogu imao je Fašnik »kad svi muški imaju imendan«. Taj dan nije se prelo ni šivalo da se ne bi kokošima sašio zadak — i jasno, ostalo bi se bez jaja...

Toga dana rano u zoru trebalo je buditi sadje (vočke). To su obično činili mladići ili dječaci. Idući od vočke do vočke udarali bi šibom po stablima govoreći: »Hruškica, zbudi se!« ili »slivica, zbudi se!« — itd. Za taj posao domaćica ih je uvijek morala počastiti krafli-nima.

Među prastara vjerovanja spada i vjerovanje u more. To mitsko biće naši su ljudi nazivali Mrak. Neki su ga čak »vidjeli« — i to tako jasno kao u pō bijela dana, iako se javlja samo noću. On je uglavnom vrlo elegantan gospodin koji šeće ulicama, a prepoznaje se po tome što je čas veći, čas manji.

»Vidio« ga je i ludbreški zvonar Voka u vrijeme I svjetskog rata. Bilo je to ovako: Odzvonio naš starac pozdravljenje i lijepo mirno krenuo kući u Dugu ulicu (XVII udarne). Prolazi on ulicom i vidi kako na klupi pred Vrančićevom kućom sjedi čovjek neobične veličine. Što mu se više približavao, neznanac je postajao sve veći i viši, dok mu se noge nisu tako produljile da ih je mogao prebaciti preko cijele ulice i uprijeti u klupu pred Kerstnerovom kućom. Našem zvonaru bilo je odmah jasno da taj div nije nitko drugi već sam Mrak. Ali,

Voka je bio hrabar čovjek. Ne htjede se on vratiti, već se naglo zaleti i pručuje se Mraku (spod nogu, te u galopu odjuri kući »gdje ga je do jutra stepalo devedeset i devet zimica — i još stota k tome«. Tom svojom »junačkom epopejom« zabavljao je stari, dobroćudni Voka djecu na ludbreškom pašnjaku. I sve se to vjerovalo, jer su se o Mraku pripovijedale i druge stvari. Neki su tvrdili da ih Mrak gnjete svake noći. Čim takav čovjek legne u krevet, na sklanjici (podnožju kreveta) se pojavi veliki, crni mačak i naglo se svali nesertniku na prsa. U takvom položaju žrtva je nemoćna: ne može ni prstom maknuti, ni riječ izustiti, dapače ni disati... Takve halucinacije padavičavih i srčanih bolesnika ušle su u narodnu mitologiju vjerojatno još u prehistorijsko doba, ali se još tu i tamo može naći po koji starac ili starica koje još danas »Mrak gnjete«. Bilo je staraca koji su tvrdili da su u mladosti vidjeli vile. Za Ludbrežane njihovo je sastajalište bilo na Bednji kod stare brvi, jugoistočno od mlina. Njih nije mogao vidjeti svaki, tj. obični čovjek. Posrećilo se to jednom u mladosti Roku Banekovom kojega su uhvatile u kolo i s njim plesale, dok nisu iščezle zadnje zvijezde. Ali Rok je, po vlastitom pričanju, bio najljepši mladić u Ludbregu, a svoju bi priču uvijek završavao istim riječima. »Ej, deca, onda sem ne bil tak stari, ščrbavi i puklavi kak sem denes«.

Ali Bednja je imala i druge stanovnike koji nisu bili tako bezazleni kao vile. Ta čudna bića su vodenjaci. Žive i u Dravi, ima ih i u Plitvici u većim dubinama. Mnogi se nesretnik utopio njihovom krivnjom. Za vrijeme kupanja vodenjak hvata žrtvu za nogu i vuče ju u dubinu. Na mjesečini vodenjaci izviruju iz vode, vrebaju prolaznike i sablasnim, hrapavim glasom ponavljaju: »Hodi, hodi, došla ti je vura!« Tko se tada približi obali, taj je izgubljen.

Bilo je i takvih mjesta na koja se mnogi naš čovjek ne bi usudio stupiti u noćno doba, naročito ne oko pola noći. To su u prvome redu groblja, napuštena groblja, i raskršća puteva. Na mjestima gdje leže pokojnici mogli bi neupućeni sresti dušu kojeg velikog grešnika. Pa i nepoznata prikaza zna se javiti u vidljivom liku. Pokatkad može to biti i sam »nečistnjak« (đavao, vrag, zli duh)...

Raskršća su opasna zbog toga što se tamo može naići na coprije, na coprnice i coprnjake, védovce i vraće, a to su ljudi velike moći i zlih namjera. Teško onom tko nabasa na njih! Oni ga rasčehnu na dvé polovice. Ako nagazi na copriju ostal bu šepavi do smrti, a more mu se i pamet zmešati.« A ta coprija, to su obično smotuljci starih krpa, po koja kožica i perje, suha žaba itd. Među one kojima se čovjek ne smije zamjeriti uvrstio je narod, noseću ženu, popa i one koji imaju hude oči. »Noseća žena može čoveku hititi ječmenca (sitni prištić na vjeđi)«; pop je u trinaestoj školi naučio kako se pravi tuča, a to nisu male stvari. »On zna napraviti i plohu (jaku kišu) i toču«...

Čovjek s hudim očima je onaj kojemu su obrve guste i spojene jedna s drugom. »On more čoveka vreći. Vrećenoga najemput zabolí glava i počne ga tresti zimica. Onda treba zvati védovca ili ciganicu — i treba ga odmaljati.« Odmaljane je bojanje kojekakvih nerazumljivih riječi — vjerojatno prastara molitva kojoj se odavna izgubio smisao i sadržaj, pa se više ne zna kome mitološkom božanstvu je bila upravljena.

Oči noseće žene mogu odigrati sudbonosnu ulogu. Ako, uporno gleda u neku mušku osobu koja joj se sviđa, novorođenče će biti slično tom čovjeku... Ako takva žena vidi i poželi — recimo — šljive, kruške ili koje drugo voće, na tijelu djeteta ostat će poveliki madež sličan tom voću. Vrećeno je moglo biti malo dete, ili malo živinče, ali to se ne bi dogodilo da je onaj koji ga prvi put vidi triput pljunuo uz riječi: »Fuj te bilo da te ne vrećem!«

Mnogo toga dalo bi se reći o vjerovanju naših starih, o njihovim strepnjama i nadama. Na primjer: onaj koji razbije ogledalo neće imati sreće punih sedam godina; padne li nož te se oštricom zabode u tlo, stići će gosti i to one strane s kojom nogom se mačak umiva; svrbi li čovjeka nos, bit će ljut; zavrbi li desni dlan, trebat će izdati novce, ako li zavrbi lijevi, primit će ih; kad obraz gori, netko te ogovara.

Tome popisu treba još svašta dodati, a posebno treba naglasiti da i sanje imaju svoja tumačenja. Ispadne li u snu zub, znači: netko će umrijeti. Sanjati mutnu vodu nije dobro, jer predstoji teška bolest u kući. Zlo može očekivati i onaj koga u snu ubode zmija. Uporedo s ovakvim shvaćanjem živi i ono drugo što ga naš čovjek izražava kratkom poslovičicom: »Ne veruj snu, niti psu!«

Danas praznovjerje sve više uzmiče, ali iskorijeniti se ne da. Ono je kao korov koji se prilagođuje svakome tlu, prilagodilo se i današnjici.

U prošlosti se ljudska lakovjernost iskorištavala na primitivan način. Pojedinač je imao uski djelokrug, a danas je iskorištava čak i štampa. U nekim časopisima mogu se naći maratonski tekstovi horoskopa. Kupuju ih, uglavnom osobe željne sreće, od kojih se često može čuti: »Se je tak kak tu piše. Komaj čekam dok pak dojde novi broj«... I list se dobro prodaje... Prodaju se dobro i kojekakvi privjesci sa starim simbolima sreće. Tu su četverolisne djeteline, potkovice, dimnjačari, ljupko, podebelo prasence, pa i zvjezdice sreće. Bez njih nije ni jedna današnja draguljarna.

A šta da se kaže o proricanju iz taloga crne kave!? Tu se traži željeni mladoženja, sretni zgoditak na lutriji, umirući bogati stric u Americi i baština željno — željkovana. Može se doznati tko koga voli, ili ne voli. Tu se bude sjećanja na mlade dane i zaboravljene obožavatelje »koji se nisu usudili približiti i još su danas nesretni zbog izgubljene sreće« — da, uopće sve što se ljudskih slabosti tiče. Mnogi bulje u talog crne kave kao da o njemu ovisi sva njihova budućnost i tako se čovjek današnjice spušta na razinu pračovjeka ostajući s njime jednak u vječnoj žudnji za srećom.

A ta sreća ostaje nedohvatna kao što su nedohvatne zvijezde za koje se držalo da ravnaju ljudskom sudbinom.

Literatura

1. Erna Kramarić: Smiešna i grlešna hećenja u okolici Ludbrega, Medicinski viesnik, Zagreb, 1942.

2. Oton Kučera: Samotan putnik iz svemira, Hrvatsko kolo, Zagreb, 1909.

3. Szpomen szveta vekov, II Pridavek kronike do leta MDCCLXI napervo dan po jednom mašniku TOVARUSTVA JEZUSEVOGA — vu Zagrebu.

4. Spomenica šklole ludbreške, I knjiga.